

*Рачинський О.В.**аспірант кафедри міжнародних економічних відносин,**Хмельницький національний університет**Rachynskyi Oleksandr**Khmelnytsky National University*

НАПРЯМИ ЗМІЦНЕННЯ ФІНАНСОВОЇ СТІЙКОСТІ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЗА УМОВ ФУНКЦІОНУВАННЯ В СОТ

DIRECTIONS FOR STRENGTHENING THE FINANCIAL STABILITY OF DOMESTIC ENTERPRISES UNDER THE CONDITIONS OF FUNCTIONING IN THE WTO

Анотація. У статті автор проводить дослідження поняття фінансової стійкості підприємства та розкриває значення проведення її аналізу для отримання інформаційних даних, їх опрацювання та прийняття управлінських рішень. Наведено показники за якими оцінюється фінансова стійкість. Запропоновано існування алгоритму оцінювання фінансової стійкості суб'єкта. Обґрунтовано вагомість удосконалення проведення діагностики та контролю за рівнем фінансової стійкості підприємства для визначення напрямів її зміцнення. Розкрито необхідність організаційних змін у функціональні елементи системи управління підприємством для посилення його фінансового стану, наприклад з можливістю пошуку та використання виробничих резервів, зменшення витрат виробництва тощо. Новим є те, що автором визначено сучасні аспекти забезпечення фінансової стійкості за умов посилення інтеграційних процесів діяльності вітчизняних підприємств машинобудівної галузі.

Ключові слова: фінансова стійкість, система показників оцінки, промислові підприємства, фактори впливу, аналіз фінансового стану, управлінські рішення.

Постановка проблеми. Вітчизняні промислові підприємства за умов членства України у Світовій організації торгівлі інтегрувалися до світової економіки, що розкриває великі можливості, надає переваги для розвитку міжнародного бізнесу й можливість зростання експортного потенціалу та, водночас, вимагає вирішення багатьох проблем. Насамперед, дані проблеми пов'язані із забезпеченням стабільного фінансового становища для оновлення технологічної бази, підвищення ефективності діяльності, залучення інвестицій, виробництва конкурентоспроможних на зовнішньому ринку видів продукції тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями проблематики управління фінансовою стійкістю, її оцінювання та напрямів підвищення займалося чимало зарубіжних та вітчизняних практиків та вчених, серед них: С.В. Адонін, Ф.Ф. Бутинець, С.Б. Довбня, К.С. Дяченко, О.С. Козлова, С.О. Кузнецова, І.М. Клімович, М.Р. Лучко, М.О. Мельничук, О.В. Мельник, Є.В. Мних, І.В. Нагорна, Т.В. Польова,

І.П. Порсюрора, С.В. Приймак, І.Л. Сітак, Ткаченко, В.В. Фатюха, І.А. Федоренко, О.Д. Шеремет, І.Ф. Ясіновська, О.В. Яришко та інші.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Зважаючи на чималий науковий доробок зарубіжних й вітчизняних практиків та вчених у дослідження управління фінансовою стійкістю підприємства, а також на змінність умов ведення бізнесу, вимагають подальшого опрацювання методичні підходи щодо удосконалення управління фінансовим станом. В контексті обрання методики оцінювання фінансової стійкості підприємства для удосконалення управління фінансовим станом, кожен методичний підхід має власні переваги та недоліки. Через те, питання дослідження використання того чи іншого методичного підходу залишаються актуальними.

Мета статті. Метою статті є дослідження проблематики забезпечення фінансової стійкості підприємства та методичних підходів до її оцінки, діагностики та контролю в умовах посилення конкуренції та функціонування в нестабільному зовнішньому середовищі.

Виклад основного матеріалу. Фінансову стійкість підприємства можна визначити як здатність підприємства формувати фінансові ресурси таким чином, щоб забезпечити можливість постійної рівномірної основної діяльності, з урахуванням всіх ризиків та змін зовнішнього оточення [1, с. 130]. На нашу думку, першочергово фінансово стійким є підприємство, яке має можливість провадити власну фінансово-господарську діяльність під впливом внутрішніх та зовнішніх чинників. Досліджуючи сучасну парадигму терміну «стійкість», варто акцентувати увагу на його співставності (зв'язку) із поняттями «стабільність», «сталість» та «постійність». Зважаючи на чималу кількість праць вчених економістів, спрямованих на дослідження управління фінансовою стійкістю можна дійти висновку про відсутність єдності у трактуванні даного поняття. Водночас, варто

наголосити, що теоретичні підходи науковців щодо трактування поняття фінансової стійкості характеризуються тотожністю, дублюванням та доповненням й своєрідним синонізмом.

Процес контролю за рівнем фінансової стійкості промислового підприємства є важливим не тільки для його керівництва, управлінського персоналу, а також для інвесторів та акціонерів. Останні завжди зацікавлені у стабільному фінансовому стані, потенційному розвитку підприємства, особливо за ринкових умов невизначеності функціонування. Рівень результативності діяльності підприємства, безризиковість у бізнес-середовищі як у поточному періоді, так і у довготривалій перспективі характеризується фінансовим станом, який здебільшого визначається економічними параметрами фінансової стійкості.

Існуючі напрями розвитку ефективної діяльності підприємств вимагають раціонального вибору стратегії управління їх фінансовою стійкістю. Сукупність змін внутрішнього та зовнішнього фінансового середовища, потенційні можливості та загрози в процесі забезпечення належного рівня фінансової стійкості можуть бути комплексно враховані та відображені в структурно-функціональній моделі управління фінансовою стійкістю підприємства [2, с. 8–9].

Дяченко К.С. зазначає, що фінансова стійкість господарюючого суб'єкта: характеризує його можливості провадити стабільну діяльність, розвиватися та підтримувати рівень економічної безпеки; забезпечує кредитоспроможність суб'єкта, ритмічність виробничого процесу, платоспроможність, інвестиційний розвиток; характеризує обсяг власного капіталу, фінансових ресурсів, рахунків суб'єкта, а також відображає стан його майна. Фінансова стійкість характеризується стабільним розвитком підприємства, незалежно від кредиторів та інвесторів, за рахунок ефективного використання капіталу, його збалансованості, грамотній економічній політиці управління фінансами та грошовими потоками, а також прогнозування фінансового стану підприємства в майбутньому та маневреності в умовах конкуренції і мінливості ринку [3, с. 11–12].

В контексті існування виробничої, економічної, техніко-технологічної, ресурсної стійкості промислових підприємств варто зауважити, що усі ці види стійкості пов'язані між собою, а особливо із фінансовою стійкістю. Лише комплексний підхід до визначення фінансової стійкості, який виражено системою відносних та абсолютних показників, надасть змогу проводити її ефективно та дієво оцінювання для промислових підприємств в нинішніх мінливих умовах зовнішнього середовища України [4, с. 81]. Автори Пігуль Н.Г., Клименко А.В., Пігуль Є.І. до ознак фінансової стійкості підприємства відносять безперервність постачання, виробничо-збутової діяльності, повноту та своєчасність виконання зобов'язань, оптимальність структури

капіталу, мінімальний підприємницький ризик, належний рівень рентабельності [5, с. 188].

Алгоритм оцінки фінансової стійкості підприємства має базуватися як на визначенні безпосередньо фінансової стійкості, тобто абсолютних та відносних показників, порівняння активів і джерел фінансування, так і на оцінці запасу фінансової стійкості – фінансового левериджу (оцінка взаємовідношення чистого прибутку та прибутку перед оподаткуванням), порогу рентабельності (витрати-обсяг-прибуток), точки беззбитковості, операційного левериджу. Проведення оцінки запасів фінансової стійкості підприємства є важливим процесом за нинішніх умов функціонування, в період збільшення ризиків та впливу негативних факторів. Інформація про рівень порогу рентабельності надає змогу підприємству визначити свій стан у випадку зменшення попиту або коригування цінової політики. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. наголошують на тому, що «ідеальними умовами для підприємства є поєднання низьких постійних витрат з високим маржинальним прибутком. Необхідно знаходити вдалий компроміс між постійними та змінними витратами» [6, с. 147].

Оцінювання фінансової стійкості машинобудівного підприємства вимагає своєчасного здійснення діагностики та контролю фінансового стану із визначенням факторів впливу, оцінки залежності суб'єкта від залучених фінансових ресурсів, аналізу рівня автономії господарюючого суб'єкта, оцінкою достатності матеріальних запасів, визначенням факторів, які негативно впливають на фінансовий стан. В алгоритмі оцінювання фінансової стійкості підприємства останнім етапом є формування управлінських рішень та рекомендацій, цілеспрямованих на зменшення впливу негативних факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища, формування адаптаційних механізмів з метою зміцнення фінансової стійкості.

Базовим параметром оцінювання фінансового стану промислового підприємства є показники фінансової стійкості за якими інші суб'єкти можуть визначити інвестиційну привабливість, а управлінський персонал – приймати ефективні управлінські рішення. Існує три групи методичних підходів до оцінки фінансової стійкості підприємства, а саме інтегральний, коефіцієнтний та агрегатний. Інтегральний підхід до оцінки фінансової стійкості є актуальним на сьогодні за умов активізації інтеграційних процесів та пошуку бізнес партнерів, які зацікавлені співпрацювати із тими підприємствами, які мають достатній рівень фінансової стійкості.

В основі інтегрального підходу оцінки фінансової стійкості лежить аналіз структури та стану активів та забезпеченість джерелами покриття. Агрегатний підхід до оцінки фінансової стійкості підприємства доповнює коефіцієнтний та надає можливість управлінському персоналу визначити типи фінансової стійкості – абсолютна, нормальна, нестійкий фінансовий стан чи кризовий [7].

В процесі оцінювання фінансової стійкості промислового підприємства, серед чималої кількості відповідних коефіцієнтів, найбільш розповсюдженими для розрахунку на практиці є коефіцієнт співвідношення власних та залучених фінансових ресурсів, коефіцієнт автономії, коефіцієнт маневреності власних оборотних засобів, коефіцієнт реальної ціни та коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів [8].

Коефіцієнт абсолютної ліквідності, який оцінює можливості виконання підприємством своїх фінансових зобов'язань за рахунок найбільш ліквідних активів, характеризує «миттєву» платоспроможність підприємства і є менш інформативним із позиції фінансової стійкості, яку підприємство повинно підтримувати постійно. Отже, до системи показників оцінювання платоспроможності підприємства насамперед варто внести розрахунок коефіцієнту поточної ліквідності [9, с. 91].

Аналіз фінансової стійкості повинен показати наявність або відсутність у підприємства можливостей із залучення додаткових позикових коштів, здатність погасити поточні зобов'язання за рахунок активів різного ступеня ліквідності. Найбільш повно фінансова стійкість може бути розкрита на основі вивчення рівноваги між статтями активу і пасиву балансу. При врівноваженості активів і пасивів за термінами використання і по циклах забезпечується збалансованість припливу і відтоку грошових коштів, а отже, платоспроможність підприємства і його фінансова стійкість. Звідси випливає, що аналіз фінансової рівноваги активів і пасивів балансу є основою оцінки фінансової стійкості підприємства, його ліквідності та платоспроможності [10, с. 234].

Слободян Н.Г., Черняк В.А. зазначають, що необхідно комплексно використовувати одночасно декілька моделей для більш глибокого та всебічного аналізу фінансового стану підприємства. Інформаційні дані прогнозування за декількома моделями нададуть змогу виявити проблемні показники на підприємстві, щоб у подальшому їх поліпшити. Формалізовані моделі банкрутства допомагають управлінському персоналу у визначенні фінансового стану підприємства, його стійкості і можливості або неможливості банкрутства в найближчий період [11, с. 263].

Інформаційною базою для проведення діагностики фінансового стану та фінансової стійкості підприємства є форми його фінансової звітності. Науковці Приймак С., Волкова О. акцентують увагу на тому, що частина друга пасиву балансу (звіту про Фінансовий стан підприємства) ускладнює процес аналізу, так як постають питання яким чином класифікувати поточні та довгострокові забезпечення, доходи майбутніх періодів й інші окремі статті форми 1 звітності підприємства [12].

Для вітчизняних промислових підприємств основними напрямками підвищення фінансової стійкості є реалізація таких управлінських процесів як:

- проведення аналізу рівня платоспроможності та фінансової стійкості покупців машинобудівної продукції з метою зниження ризиків розрахунку за отриману продукцію;
- формування політики узагальнення платежів за продукцію, яка була реалізована;
- удосконалення процесів планування виробничих запасів з метою раціоналізації їх використання;
- оцінювання можливостей використання факторингу з ціллю забезпечення ліквідності, рентабельності та прибутковості підприємства;
- виокремлення інструментарію для контролю за станом дебіторської заборгованості підприємства [13].

Зважаючи на те, що підсистема управління фінансовим станом та фінансовою стійкістю підприємства є складовою системи менеджменту підприємства, крім діагностики внутрішніх та зовнішніх факторів впливу на забезпечення фінансовими ресурсами, вагоме значення має налагодження взаємозв'язків між функціональними елементами управління із обранням відповідного управлінського інструментарію, методів, підходів, які будуть враховувати специфіку господарювання. В умовах посиленого конкурентного середовища для вітчизняних підприємств постає питання визначення та реалізації заходів щодо забезпечення та підвищення конкурентоздатності як продукції, так і суб'єкта в цілому. Удосконалення підходів до управління фінансовою стійкістю надає можливість підприємству адаптуватися до зовнішніх умов функціонування із зниженням залежності від зовнішнього фінансування. Зазначені напрями є основою у забезпеченні фінансової стійкості вітчизняних підприємств за умов посилення інтеграційних процесів та обрання євроінтеграційного вектору розвитку. В управлінні фінансовою стійкістю вітчизняних підприємств за умов функціонування в СОТ крім формування напрямів її зміцнення, важливим є розробка відповідної стратегії та контроль над її реалізацією.

Висновки і пропозиції. На фінансово-господарську діяльність промислових підприємств чинять вплив не тільки фактори зовнішнього оточення, але й фактори внутрішнього оточення, зокрема рівень забезпечення належного рівня фінансової стійкості суб'єкта. Вдало підібраний методичний підхід до оцінювання фінансової стійкості промислового підприємства надасть можливість вчасно виявляти негативні чинники впливу, визначаючи напрями вдосконалення системи управління фінансовою стійкістю суб'єкта. В системі управління фінансовою стійкістю та оцінювання фінансового стану, управлінський персонал повинен акцентувати увагу на порівнянні фактично отриманих показників із визначеними нормативними значеннями. Основним напрямом зміцнення фінансової стійкості вітчизняних підприємств за умов функціонування в СОТ є формування та реалізація механізму управління фінансами, який передбачає визначення суб'єктів, об'єктів управління, мети,

принципів, цілей, інструментарію, методів, інформаційного забезпечення, напрямів удосконалення функцій управління та забезпечення їх взаємозв'язку. Підсистема оцінки та підвищення фінансової стійкості підприємства в механізмі управління фінансами повинна повністю враховувати цілеспрямованість господарюючого суб'єкта, умови ведення бізнесу, наявні ризики та загрози. Провівши такі управлінські заходи підприємство буде здатне досягти фінансової рівноваги в умовах посилення глобалізаційних та інтеграційних процесів.

Література:

1. Ткаченко С.Ю., Фатюха В.В., Яришко О.В. Фінансова стійкість підприємства: сутність та основи управління. *Інфраструктура ринку*. 2021. Вип. 56. С. 129–134. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure56-22>.
2. Сітак І.Л., Івахненко А.В. Управління фінансовою стійкістю в системі формування фінансової стратегії підприємства. *Вісник Харківського політехнічного інституту*. 2021. №3. С. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2021.3.7>.
3. Нагорна І.В., Кузнецова С.О., Польова Т.В. Обліково-аналітичне забезпечення оцінки фінансової стійкості підприємств торгівлі: монографія. Харків: Видавець Іванченко І.С., 2020. 133 с.
4. Федоренко І.А., Верещак В.О., Яцишина А.О. Комплексний підхід до визначення сутності фінансової стійкості промислового підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2019. Вип. 45. С. 77–82. DOI: <https://doi.org/10.32843/bses.45-14>.
5. Пігуль Н.Г., Клименко А.В., Пігуль Є.І. Аналіз фінансової стійкості підприємств України. *Приазовський економічний вісник*. 2019. № 1 (12). С. 186–190.
6. Лучко М.Р., Жукевич С.М., Фаріон А.І. Фінансовий аналіз: навчальний посібник. Тернопіль: ТНЕУ, 2016. 304 с.
7. Козлова О.С. Методика оцінки фінансової стійкості підприємства. *Молодий вчений*. 2017. № 10 (50). С. 914–918.
8. Кремень В.М., Щепетков С.Я. Оцінювання фінансової стійкості підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2011. № 1. С. 107–117.
9. Довбня С.Б., Разгоняєва Т.М. Методичні основи оцінки фінансової стійкості підприємства з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища. *Бізнес-навігатор*. 2020. Вип. 3. С. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.59-14>.
10. Мелені О.В., Кириченко О.М. Фінансова стійкість підприємства як показник його інвестиційної привабливості. *Економіка і суспільство*. 2016. Вип. 5. С. 231–235.
11. Слободян Н.Г., Черняк В.А. Дослідження фінансового стану підприємства з використанням моделей банкрутства. *Приазовський економічний вісник*. 2020. Вип. 3 (20). С. 258–264. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-44>.
12. Приймак С., Волкова О. Діагностика фінансової стійкості підприємств в умовах посилення глобальної конкуренції. *Економіка та суспільство*. 2021. № 30. С. 144–151. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-58>.
13. Адонін С., Калашнікова Ю. Оцінка фінансової стійкості підприємства та шляхи її підвищення. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2020. № 4. С. 155–160. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.4.19>.

References:

1. Tkachenko Je.Ju., Fatjukha V.V., Jaryshko O.V. (2021) Finansova stikist pidpryemstva: sutnist ta osnovy upravlinnja [Financial stability of the enterprise: the essence and basics of management]. *Infrastruktura rynku*, vol. 56, pp. 129–134. DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastructure56-22>.
2. Sitak I.L., Ivakhnenko A.V. (2021) Upravlinnja finansovuju stikistju v systemi formuvannja finansovoji strategiji pidpryemstva [Management of financial stability in the system of forming the company's financial strategy]. *Visnyk Kharkivskogo politekhnichnogo instytutu*, no. 3, pp. 7–15. DOI: <https://doi.org/10.20998/2519-4461.2021.3.7>.
3. Naghorna I.V., Kuznecova S.O., Poljova T.V. (2020) Oblikovo-analitychne zabezpechennja ocinky finansovoji stikosti pidpryemstv torghivli [Accounting and analytical support for assessing the financial stability of trade enterprises]. Kharkiv: Vydavec Ivanchenko I.S. (in Ukrainian)
4. Fedorenko I.A., Vereshhak V.O., Jacyshyna A.O. (2019) Kompleksnyj pidkhid do vyznachennja sutnosti finansovoji stikosti promyslovogho pidpryemstva [A comprehensive approach to determining the essence of the financial stability of an industrial enterprise]. *Prychornomorski ekonomichni studiji*, vol. 45, pp. 77–82. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.4.19>.
5. Pighulj N.Gh., Klymenko A.V., Pighulj Je.I. (2019) Analiz finansovoji stikosti pidpryemstv Ukrainy [Analysis of the financial stability of Ukrainian enterprises]. *Pryazovskij ekonomichnyj visnyk*, no. 1 (12), pp. 186–190.
6. Luchko M.R., Zhukevych S.M., Farion A.I. (2016) Finansovij analiz [Financial analysis]. Ternopil: TNEU. (in Ukrainian)
7. Kozlova O.S. (2017) Metodyka ocinky finansovoji stikosti pidpryemstva [Methodology for assessing the financial stability of the enterprise]. *Molodyj vchenyj*, no. 10 (50), pp. 914–918.
8. Kremenj V.M., Shhepetkov S.Ja. (2011) Ocynjuvannja finansovoji stikosti pidpryemstva [Assessment of the financial stability of the enterprise]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 1, pp. 107–117.
9. Dovbnja S.B., Razghonjajeva T.M. (2020) Metodychni osnovy ocinky finansovoji stikosti pidpryemstva z urakhuvannjam vplyvu faktoriv zovnishnjogho seredovyshha [Methodological bases for assessing the financial stability of the enterprise, taking into account the influence of external environmental factors]. *Biznes-navighator*, vol. 3, pp. 89–94. DOI: <https://doi.org/10.32847/business-navigator.59-14>.
10. Melenj O.V., Kyryjenko O.M. (2016) Finansova stikist pidpryemstva jak pokaznyk jogho investycijnosti pryvablyvosti [Financial stability of the enterprise as an indicator of its investment attractiveness]. *Ekonomika i suspilstvo*, vol. 5, pp. 231–235.
11. Slobodjan N.Gh., Chernjak V.A. (2020) Doslidzhennja finansovogho stanu pidpryemstva z vykorystannjam modelej bankrutstva [Study of the financial state of the enterprise using bankruptcy models]. *Pryazovskij ekonomichnyj visnyk*, vol. 3 (20), pp. 258–264. DOI: <https://doi.org/10.32840/2522-4263/2020-3-44>.
12. Prymak S., Volkova O. (2021) Diagnostyka finansovoji stikosti pidpryemstv v umovakh posylennja globaljnoji konkurenciji [Diagnostics of the financial stability of enterprises in the conditions of increased global competition]. *Ekonomika ta suspilstvo*, no. 30, pp. 144–151. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-58>.
13. Adonin S., Kalashnikova Ju. (2020) Ocinka finansovoji stikosti pidpryemstva ta shljachy jiji pidvyshhennja [Assessment of the financial stability of the enterprise and ways to improve it]. *Tavriskij ekonomichnyj visnyk. Serija: Ekonomika*, no. 4, pp. 155–160. DOI: <https://doi.org/10.32851/2708-0366/2020.4.19>.

Summary. In the article, the author conducts a study of the concept of financial stability of the enterprise and reveals the importance of its analysis for obtaining information data, their processing and making managerial decisions. The level of effectiveness of the enterprise's activity, risklessness in the business environment both in the current period and in the long-term perspective is characterized by the financial condition, which is mostly determined by the economic parameters of financial stability. Indicators by which financial stability is assessed are given. The existence of an algorithm for assessing the financial stability of the subject is proposed. The algorithm for assessing the financial stability of the enterprise should be based on the determination of financial stability directly, that is, absolute and relative indicators, comparison of assets and sources of financing. The basic parameter for assessing the financial condition of an industrial enterprise is the indicators of financial stability, by which other subjects can determine the investment attractiveness, and the management staff will make effective management decisions. There are three groups of methodological approaches to assessing the financial stability of an enterprise, namely integral, coefficient and aggregate. The importance of improving diagnostics and control of the level of financial stability of the enterprise to determine directions for its strengthening is substantiated. The need for organizational

changes in the functional elements of the enterprise's management system to strengthen its financial condition, for example, with the possibility of finding and using production reserves, reducing production costs, etc., is revealed. In managing the financial stability of domestic enterprises under the conditions of functioning in the WTO, in addition to the formation of directions for its strengthening, it is important to develop an appropriate strategy and control over its implementation. The main direction of strengthening the financial stability of domestic enterprises under the conditions of functioning in the WTO is the formation and implementation of the finance management mechanism, which involves the definition of subjects, management objects, goals, principles, goals, tools, methods, information support, directions for improving management functions and ensuring their interconnection. What is new is that the author has identified modern aspects of ensuring financial stability under the conditions of strengthening the integration processes of the activities of domestic enterprises in the machine-building industry.

Keywords: financial stability, system of evaluation indicators, industrial enterprises, influencing factors, analysis of financial condition, management decisions.